

Schoonmaak zonder plan doet meer kwaad dan goed

Enkele verzuurde vennen in Noord-Brabant die de laatste tien jaar werden schoongemaakt bleken bij inspectie weer net zo zuur als voorheen. Zonde van het geld en ook een ecologische ramp, want bijzondere vegetaties bleken juist door de schoonmaakbeurt onherstelbaar beschadigd. De provincie gooit het nu over een andere boeg.

- ANNEMIEKE VAN ROEKEL -

Toen in 1994 ter voorbereiding op het tweede provinciale Waterhuishoudingsplan (1998) een rondgang werd gemaakt langs de Brabantse vennen werd niet alleen duidelijk dat de schoonmaak weinig effect had gehad. Juist door de saneringswerkzaamheden bleken bij een

aantal vennen unieke hoogveen- en verlandingsvegetaties voor- goed verdwenen te zijn. De schoonmaakbeurt had dus meer kwaad dan goed gedaan. Om deze ongewenste effecten in de toekomst te vermijden liet de provincie Noord-Brabant in 1997 door ingenieursbureau Oranjewoud een stappenplan opstellen. Aan de hand van dit stappenplan is uitgezocht welke Brabantse vennen het meest geschikt zijn voor sanering. Ook maakt het plan een efficiënte aanpak van verzuurde vennen mogelijk, terwijl ecologische schade zoveel mogelijk worden vermeden. Het stappenplan geeft een waardering van een aantal karakteristieke eigenschappen van het ven, zoals watertype, vegetatiewaarde, hydrologische kenmerken, de invloed van milieuverontreiniging, kansrijkheid van planten, aanwezigheid van zaden en kwaliteit en verwerkingskosten van de sliblaag. Veertig Brabantse vennen zijn op basis van het stappenplan voor opschoning het meest geschikt bevonden. Het zijn de vennen

Binnenlands Bestuur 12 26/3/1999

22

die ecologisch rijk zijn en te lijden hebben onder verzuring, maar waar tegelijk een natuurlijk bufferend vermogen in het ecosysteem aanwezig is om 'herverzuring' te voorkomen, of waar dit buffersysteem gecreëerd kan worden. Van de veertig vennen zullen er de komende jaren 25 gesaneerd worden.

OVERLEVINGSPLAN

De Brabantse vennen kampen vooral met verzuring, vermisting en verdroging. Landbouw en verkeer zijn de grote boosdoeners. De emissies komen via de lucht in de kwetsbare ven-ecosystemen terecht. De natuur nabij intensieve agrarische bedrijven op de zandgronden heeft zichtbaar meer te lijden onder verzuring dan elders. Om deze effecten een halt toe te roepen kunnen terreinbeheerders een beroep doen op financiële middelen uit het OBN, het Overlevingsplan Bos en Natuur, dat het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (LNV) hiervoor in het leven heeft geroepen. Bij het schoonmaken van vennen wordt de sliblaag afgegraven tot aan de ondoorlaatbare laag. Deze laag, gevormd door leem, een oerbank (ijzerlaag) of een organische laag, mag in geen

geval beschadigd raken of lek geprikt worden, want dat zou het einde van het ven betekenen. 'Veel Brabantse vennen zijn aan het einde van de laatste ijstijd ontstaan, zo'n tienduizend jaar geleden, toen de wind op tal van plaatsen vat kreeg op het dekzand. Door deze winderosie bleven laagten achter die tot op het grondwater waren uitgestoven', vertelt fysisch geografe Janny Straatsma van de Afdeling Water van de provincie Noord-Brabant. 'Toen aan het eind van de ijstijd de zeespiegel steeg vulden deze lage gebieden zich met water en zo ontstonden meertjes.' Vennen zijn er in vier soorten: vennen met veel bijzondere planten- en diersoorten, matig voedselrijk en kwetsbaar voor verzuring; vennen met weinig ecologische waarde (veel voorkomend in Noord-Brabant); vennen met hoogveen (van nature al zuur) en vennen met verlandingsvegetaties. Bij de twee laatste ventypen is de kans groot dat schoonmaak meer kwaad doet dan goed. 'De kosten voor het opschonen van een ven kunnen oplopen tot drie ton', vertelt Paul van Oeffelt, werkzaam bij Bureau Natuur van de Provincie Noord-Brabant. Het meeste geld kost de afvoer van

het verontreinigd slib. Afhankelijk van de graad van verontreiniging kan het lokaal worden hergebruikt, worden gereinigd of moet het slib worden gestort. Die laatste optie is de duurste. Janny Straatsma is nu betrokken bij de uiteindelijke selectie van 25 vennen die schoongemaakt zullen worden. Hiervoor zal de provincie een vooronderzoek uitvoeren. Afgewogen wordt onder meer wat de schoonmaak gaat kosten en welke technieken daarvoor nodig zijn. Een blijven- de 'nazorg' voor de vennen is noodzakelijk, zolang er in de omgeving nog zoveel verzurende stoffen worden uitgestoten. De landelijke doelstelling van 1400 zuur-equivalenten per hectare blijkt in Noord-Brabant al te hoog gegrepen, terwijl de emissie zou moeten worden teruggebracht naar 400 zuur-equivalenten per hectare, voor een daadwerkelijk herstel van de ven-ecosystemen. Om herverzuring te voorkomen zullen de vennen daarom moeten worden voorzien van voldoende aanvoer van schoon water, door bijvoorbeeld water op te pompen, een sloot om te leggen of het oppervlakte- of grondwater te zuiveren alvorens het in te laten.

Van Oeffelt en Straatsma verwachten dat de herstelmaatregelen in de loop van 2001 kunnen starten. Vier van de 25 vennen zijn vanwege de sluitingsdatum van het OBN alvast geselecteerd. De terreinbeheerders (de gemeenten Oirschot, Valkenswaard, Waalwijk en Roosendaal) zijn enthousiast over de plannen. Het OBN financiert tachtig tot negentig procent van de saneringskosten; de provincie vult het bedrag aan tot 95 procent. Voor de overige 21 kansrijke vennen zijn de terreinbeheerders aangeschreven. Na de teleurstellende ervaringen met de vennen pleiten Van Oeffelt en Straatsma ervoor dat het ministerie van LNV de toewijzing van gelden uit het OBN meer gaat sturen. Nu is het zo dat er voor de vele projecten die worden ingediend, nog nauwelijks wordt gelet op de lange-termijneffecten voor natuur en milieu. Een herhaling van schade aan natuur en milieu ligt dan, ondanks alle goede bedoelingen, op de loer. Inmiddels hebben bosgroepen (verenigingen van particuliere boseigenaren) hun interesse getoond om het stappenplan te gebruiken voor herstel van bosgebieden.